

S
É
T
É
N
Z
I
K
I
E
T
K
E
T
K

Mi lesz a DBI-vel?

Két mintaszerű intézményt tartottunk számon a KMK-ban, amely némileg a mienkhez hasonló funkciót tölt be országa könyvtárügyében, csak sokkal nagyobb méretekben (az oroszlán is csak macska...). Nemcsak mennyiségileg, hanem minőségileg is imponáló munkát végeznek – hiszen nemcsak sokkal bőségebb anyagi eszközökre támaszkodnak, hanem külső munkatársként népes, magas szakmai kultúrájú, szerteágazó kutatásokat folytató könyvtáros-társadalom képviselőire is.

Az egyik a British Library Kutatási-Fejlesztési Részlege (BLRDD, újabb nevén Kutatási és Innovációs Központja – BLRIC). Minimális személyzettel dolgozik, feladata lényegében az egyes könyvtárakban folyó egyéni vagy csoportos kutatómunka szervezése a kutatásfinanszírozás révén: a benyújtott kutatási tervek elbírálása alapján elosztja a pályázók között a rendelkezésére álló hatalmas támogatási keretet, majd gondoskodik az eredmények publikálásáról, hasznosításáról. – A másik a Deutsches Bibliotheksinstitut (DBI); ez maga tűzi ki a könyvtárügy számára időszerű problémákat és dolgozza ki őket saját munkatársai és/vagy külső szakértők munkájával; az eredményeket például konkrét és világos megfogalmazású kismonográfiákban publikálja. S ami még lényegesebb: az egyetlen olyan intézmény, amely központi katalógusok,

adatbázisok és egyéb szolgáltatások fenntartásával, amellel pedig intenzív módszertani tanácsadó munkával az egész német könyvtári rendszert segíti. (A DBI működését lapunk 5.(41.) 1995. 1. számában mutattuk be.)

Annál meghökkentőbb volt a hír, hogy veszélyben a DBI léte: a német tudományos élet irányító szervei

nem tartják eléggé fontosnak a könyvtárügy központi intézményét ahhoz, hogy eddigi kiemelt anyagi támogatását fenntartsák. Lapunk e számának megjelenésekor talán már eldőlt, mi lesz a DBI sorsa. Megszűnése pótolhatatlan veszteséget jelentene a német könyvtáraknak, de veszteséget jelentene az egész nemzetközi könyvtári életnek is.

A Tudományos Tanács tudománypolitikai állásfoglalása a berlini Német Könyvtári Intézetéről (DBI)

A Wissenschaftspolitische Stellungnahme zum Deutschen Bibliotheksinstitut (DBI), Berlin (Bibliotheksdienst, 31. Jg. 1997. 12. sz. p. 2309-2313.) c. jelentést Feimer Ágnes fordította.

Bevezetés

A Tudományos Tanácsot az Oktatástervezési és Kutatástámogatási Szövetségi-Tartományi Bizottság 1994. április 1-jén kérte fel arra, hogy a „kék lista” intézményeinek tevékenységét 1995. január 1-jével kezdődően öt éven belül értékelje, és javaslatát alapján az 1993. évi „kék listát” módosítsa. A „kék lista” intézményei olyan önálló kutató-intézetek, régiók feletti jelentőségű vagy országos tudománypolitikai érdekeket szolgáló, kutatást végző háttérszervezetek vagy szolgáltató intézmények, amelyek a szövetség és a tartományok közötti ke-

retmegállapodás értelmében közös támogatást élveznek.

1978 óta a berlini Német Könyvtári Intézet (DBI) is a „kék lista” szolgáltató intézményei közé tartozik. A Tudományos Tanács a közelmúltban egyszer már – 1989-ben – állást foglalt a DBI-ről és a szövetségi-tartományi közös finanszírozás folytatását javasolta. 1996. január 19-i ülésén úgy határozott, hogy a DBI vizsgálatát 1996 második felében végzi el, és erre a feladatra munkacsoportot hozott létre. Ebben a csoportban olyan szakértők is részt vettek, akik

nem tagjai a Tudományos Tanácsnak. Nekik ezért a Tudományos Tanács külön köszönettel tartozik. A munkacsoport 1996. október 28-29-én kereste fel a DBI-t, és 1996. december 19-én és 1997. április 28-án készítette el a következőkben közölt vizsgálati jelentést.

A „kék lista” bizottság 1997. szeptember 16-án e jelentés alapján dolgozta ki tudománypolitikai állásfoglalását.

A Tudományos Tanács az állásfoglalást 1997. november 14-én elfogadta.

A) Az intézet paraméterei

A DBI jogképes közjogi intézmény, székhelye Berlin. Az intézmény szervei a kuratórium, az igazgató és a szaktanács. Támogató szerve a Szövetség (a Szövetségi Oktatási, Tudományos, Kutatási és Műszaki Minisztérium, BMBF) és a tartományok. Tartományi székhelye Berlin tartomány (a Szenátus Tudományos és Kutatási Igazgatósága).

Az alapköltségvetésben (intézményi támogatásként) 1996-ban 14,1 millió márka állt rendelkezésre. Ehhez járult hozzá az intézet 2,6 millió márka saját bevétele. A DBI összesen 140 állandó státusszal rendelkezik, ebből 36,5 a tudományos munkatársaké és 103,5 a nem tudományos munkakörben dolgozó személyzeté. Egy tudományos munkakör meghatározott idejű szerződéssel van betöltve.

1993 és 1995 között a DBI 23 nemzetközi és 5 országos tudományos rendezvénynek adott otthont.

A DBI vezetését az igazgató gyakorolja, aki a kuratórium határozatait követi. A DBI 15 fős szaktanáccsal rendelkezik, amely évente legalább egyszer ülésezik.

B) Feladatkör

A DBI-re vonatkozó törvény (2.§) és az alapszabály (3.§) értelmében az intézet feladata a könyvtári

módszerek és technikák kutatása, fejlesztése és közvetítése könyvtári rendszerek és eljárások elemzése, kifejlesztése, szabványosítása és bevezetése céljából. Ezeket a feladatokat a könyvtárakkal és a könyvtárüggyel kapcsolatban álló intézményekkel szoros együttműködésben kell ellátnia.

C) Szolgáltatások

A DBI-re vonatkozó törvény és az alapszabály szerint teljesítendő feladatok képezik a Tudományos Tanács vizsgálatának alapját. A Tudományos Tanács 1989. évi állásfoglalása már megállapította, hogy a fejlesztési feladatok és a szolgáltatások kölcsönösen feltételezik egymást, és ezek során rutin-feladatok aligha lépnek fel, mivel különösen a számítógépesítés területén a szolgáltatásokat állandóan tovább kell fejleszteni és testre kell szabni. Ezek a szolgáltatások a továbbiakban is nélkülözhetetlenek.

A DBI feladatkörébe tartoznak tanácsadási szolgáltatások is az egész tudományos és közművelődési könyvtárügy számára, átfogó könyvtári tevékenységek koordinálása, adatbázisok és katalógusok szerkesztése, fejlesztési feladatok például a retrospektív konverzió területén, a véleményalkotási folyamat megszervezése a könyvtárügy területén és a PR-tevékenység. A német egyesítési folyamat keretében a DBI tanácsadási munkája révén jelentősen hozzájárult a működőképes könyvtári rendszer kiépítéséhez az új tartományokban. Erre a feladatra a DBI külön státuszokat kapott.

Össességében jónak tekinthetők a DBI tanácsadói teljesítményei a közművelődési könyvtárak esetében. Alapfeladatait tekintve azonban az elmúlt időszakban a DBI nem megfelelő mértékben teljesítette az alapszabályban rögzített kutatási, fejlesztési és közvetítési megbízatását; ez különösen a tudományos könyvtáraknak nyújtott szolgáltatásaira érvényes. A kommunikációs és információs média

szektor új fejlesztései tekintetében a DBI szintén nem kielégítő módon tölti be innovációs szerepét.

D) Szervezet, szerkezet és ellátottság

A kuratóriummal és a szaktanáccsal való kapcsolatban a DBI igazgatójának alapszabályban rögzített pozíciója túl gyenge.

Helyesnek bizonyult a szakbizottságok felállítása a gyakorlati kérdések megoldására és a rendelkezésre álló mindenkorai szakmai kompetencia kihasználására. A bizottságok nem a DBI szervei, nem mentesítik az intézetet a saját teljesítmények kötelezettsége alól. Helytelen, hogy a DBI csekély mértékben vonja be a bizottságokat a programtervezésbe.

A DBI személyi ellátottsága túlnyomórészt nagyvonalúan van biztosítva, bár a nem tudományos munkakörben dolgozókhöz képest viszonylag csekély a tudományos státuszok száma, ami a DBI feladatkörét tekintve nem megfelelő. Nincs egyenúlyban a határozott és határozatlan idejű alkalmazás viszonya sem. A munkahelyek tekintetében a DBI ellátottsága sem mennyiségi, sem minőségi szempontból nem kielégítő. Ez a hálózatépítés területén is hátráltatja az intézet munkáját.

Ami a DBI munkamódszerét illeti, általános érvényű, hogy az intézet inkább osztályokban és nem projektfeladatokban gondolkodik. A prioritások kijelölésével kapcsolatban a DBI nem kellő mértékben összpontosít az össznemzeti érdekből a német könyvtárügy számára legjelentősebb kezdeményezésekre.

Az intézetnek a közép- és kelet-európai országokkal kiépített együttműködési kapcsolatai sokrétűek és intenzívek. Nyugat-európai és USA-beli hasonló intézményekkel viszont, melyek kitűnnek könyvtári innovációs tevékenységükkel, alig folyik együttműködés.

E) Állásfoglalás és további javaslatok

A DBI nem felelt meg kielégítő mértékben annak az igénynek, hogy a könyvtárügy régiók feletti szintű szolgáltató intézményeként működjön, össznemzeti és számos szakterületet átfogó tanácsadási és szolgáltatási feladatokat ellásson, valamint innovatív terveket kezdeményezzen. A Tudományos Tanács már 1989. évi állásfoglalásában központi koncepcióbeli, személyi és infrastrukturális változtatásokra figyelmeztette az intézetet. Az intézet osztályainak szervezeti összehangolása megtörtént, de a kiadványok minőségének biztosítása és a szakbizottságok teljes körű bevonása továbbra is figyelmen kívül maradt. Éppoly kevéssé tapasztalható, hogy a személyzeti flexibilitásra és a számítógépes infrastruktúra továbbfejlesztésére vonatkozó javaslatok megvalósultak volna.

Az eddigi fejlődést tekintve nem várható, hogy a DBI a sürgősen követelt kezdeményezéseket magáévá teszi, új könyvtári módszereket, technikákat és rendszereket fejleszt ki és bocsát a könyvtárak rendelkezésére.

A DBI-nek mint a régiók feletti szintű és össznemzeti tudománypolitikai érdekeket szolgáló kutatások szolgáltató intézményének további támogatása nem javasolt.

A Tudományos Tanács azon a véleményen van, hogy olyan szövetségi struktúrájú államban, mint a Német Szövetségi Köztársaság, ahol a könyvtárügy erősen differenciált, nélkülözhetetlenek az olyan szolgáltatások, melyek a német könyvtárak tartományi határoktól független érdekeihez és ezzel a régiók feletti szintű irodalom- és információellátás teljes rendszerének igényeihez igazodnak. Ezért azt javasolja a szövetségnek és a tartománynak, hogy az olyan nélkülözhetetlen szolgáltatásokat, mint pl. a folyóirat-adatbázis (Zeitschriftendatenbank), a DBI-Link és a Subito nevű dokumentum-szolgál-

tató rendszer, más keretek között működtessék. A szakbizottságok összehívása és a nemzetközi együttműködés koordinálása más helyről is megvalósítható és megvalósítandó.

Tekintettel a tájékoztatás és dokumentáció gyors technikai fejlődésére, a Tudományos Tanács java-

solja, hogy használjuk ki az alkalmat a könyvtárügy régiók feletti szintű koordinálásának és fejlesztésének szervezeti megújulására.

(Ford.: Feimer Ágnes)

A Deutsches Bibliotheksinsitut a Tudományos Tanács értékelése után.

Az ítélet

Günter Beyersdorff

Günter Beyersdorff: Das Deutsche Bibliotheksinsitut nach der Evaluation durch den Wissenschaftsrat. Das Urteil (Bibliotheksdienst, 31. (1997.) 12. no. p.2306-2308.) c. választát Feimer Ágnes fordította.

1997. november 14-én Berlinben a Tudományos Tanács plénuma azt az ajánlást tette, hogy a DBI-t a Szövetség és a tartományok a jövőben ne finanszírozzák az ún. „kék listáról”. A plénum ezzel a Tudományos Tanács Kék Lista Bizottságának szakvéleményét támogatta, amely 1997 májusában és szeptemberében foglalkozott a DBI-vel és tanácsadói munkásságát „tudománypolitikai állásfoglalás” előterjesztésével zárta. Ezek a tanácsok egy olyan vizsgálati jelentésen alapulnak, melyeket a DBI-t 1996 októberében felkereső szakértői csoport készített 1997 májusában. Ez a csoport a helyszínen szerzett benyomásain kívül a DBI által ren-

delkezésre bocsátott gazdag dokumentációra alapozta vizsgálatát (ez utóbbit a DBI 1996 júniusában mutatta be a Tudományos Tanácsnak).

A Tudományos Tanács véleménye a DBI munkatársai körében felháborodást keltett, mivel az eljárás eddigi módja és a mindenkor ismeretes tények alapján 1997 májusáig nem kellett volna egy ilyen jellegű, az egzisztenciánkat veszélyeztető megítéléssel számolnunk.

Három dolgot kell leszögeznünk:

1. A vizsgálati jelentés bizonyos helyeken hibákat, homályos pontokat és formális ítéleteket tartalmaz.

2. A tudománypolitikai állásfoglalás egyetlen helyen sem felel meg a vizsgálati jelentésnek. A negatív kijelentéseket felerősíti, a pozitív értékeléseket teljesen mellőzi: a DBI tulajdonképpeni tevékenységét és teljesítményét felismerhetetlenné torzítja.

3. Tudomásunk szerint Berlin tartomány jóval a vizsgálati jelentés ismertté válása előtt úgy határozott, hogy a „kék listára” felveendő két másik intézmény érdekében feláldozza a DBI-t.

Ilyen „ellenszélben” egyetlen intézmény sem lenne képes csupán munkája minőségével érvényesülni. Kivált akkor nem, amikor egy másik intézmény számára készült szakértői vélemény a DBI fontos feladatait ehhez az intézményhez rendeli, bár e vélemény (Szakértői vélemény a berlini Staatsbibliothek számára 1997. szept. 10.) megjelenésének időpontjában a Tudományos Tanács Kék Lista Bizottságának határozata még nem is volt ismeretes.

Mit róttak fel leginkább a DBI-nek?

A szakértők azt állapították meg, hogy:

- ⊗ kevés fejlesztési feladatot teljesít,
- ⊗ kevés szolgáltatást nyújt a tudományos könyvtárak számára,
- ⊗ túlságosan intenzíven gondolja a közkönyvárat.

A kritika első pontjához

A DBI a Tudományos Tanács számára készített dokumentumaiban központi helyen fejt ki ezzel kapcsolatban a következőket: „1991 óta tevékenységünk középpontjában a német-német egyesítés feladatai állnak: ilyen hatalmas változás mind a használói kört, mind a kezelendő témákat tekintve még nem volt az intézmény életében. Ezekben az években a szolgáltatásokra került a hangsúly, mivel konkrét segítségre, tanácsadásra, szakértői véleményre, kiépitési munkálatokra volt elsősorban szükség. 1995 óta

az intézet arra törekszik, hogy a fejlesztési feladatok részarányát az összfeladatokon belül ismét növelje.”

Egyértelmű, elfogadható és politikailag világos kijelentés, és mégsem méltányolják sehol a szakértői véleményben. A DBI-ben és az egész könyvtárügyben végzett újjáépítő tevékenység nemhogy sehol nem nyer elismerést, bizonyos helyeken ez inkább visszaüt az intézetre.

További kifogásom a szakértőkkel szemben: a fejlesztést kizárólag technikai aspektusból szemlélik.

Figyelman kívül hagyják, hogy a technika, mint az imént utaltam rá, gazdasági, jogi és szervezeti keretfeltételeket igényel, épp ezért nem veszik tekintetbe azokat a kiemelkedő teljesítményeket, amelyeket a DBI e téren produkált.

A kritika második pontjához:

A vizsgálati jelentés ismertté válása után a 16 legfontosabb német tudományos könyvtár igazgatója írásban fordult a Tudományos Tanácshoz, és hangsúlyozta az intézet szolgáltatásainak hasznát és jelentőségét éppen az ország tudományos könyvtárai számára. Félreérthetetlenül és minden fenntartás nélkül a DBI további fennmaradásáért állnak ki. Kinek van nagyobb szava – a javaslattevőknek vagy az intézet használóinak?

A kritika harmadik pontjához:

Ez arculütésként érte a DBI-t, mivel a Tudományos Tanács 1989. évi vizsgálati jelentése arra szólította fel az intézetet, hogy szolgáltatásait főként a közkönyvtárak számára bővítse és személyi állományát ezen a területen tartósan növelje.

Ezt az ajánlást a DBI következetesen megvalósította, aminek az lett az eredménye, hogy ezzel éppen a lehetséges bukásához járult hozzá.

A Tudományos Tanács ajánlásai szerint az intézetnek a „kék listáról” történő további finanszírozása csak nehezen lenne lehetséges. De ez nem azt jelenti, hogy a DBI-t be kellene zárni. Nyitva áll az út a különböző megoldások előtt, melyek lehetővé te-

szik, hogy az intézet alapfeladatai más struktúrában, más finanszírozási és intézményi feltételek mellett továbbra is elláthatók legyenek. Mindazonáltal keményen kell küzdeni azért, hogy megakadályozzuk a DBI feladatainak megosztását tetszőleges számú egyéb (milyen?) intézmény között, amint az a tudáspolitikai állásfoglalásban szerepel. Mit mond erről értelemszerűen a DBI alapítását meghatározó 1978-as törvény?: „A DBI alapításának célja, hogy a német könyvtárügyben szétszórtnak létező kapacitások és kompetenciák egy helyen koncentráldjanak.”

A szövetség és a tartományok jelenleg egy munkacsoport felállításán dolgoznak, mely a központi fel-

adatok jövőjével fog foglalkozni. A Német Könyvtári Egyesület is kialakítja elképzeléseit. Vegyenek részt Önök is ebben a folyamatban javaslatokkal és kritikával, támogassanak minket, hogy munkánkat a következő években is sikeresen folytathassuk.

A DBI finanszírozása 1998-ra és 1999-re biztosított: van tehát elég idő a jövőt biztosító koncepció kidolgozására, ha már most hozzáfogunk a feladathoz. Ezért úgy határoztunk, hogy minden olyan dokumentumot, amely a jelenlegi helyzet értékeléséhez fontos lehet, szó szerint – részben megjegyzéseinkkel együtt – az Interneten és nyomtatott formában is közzéteszünk.

Ítéljenek Önök maguk!

“KEVESEBBET OLVAS, KEVESEBBET FIZET” a biclefeldi Városi Könyvtárban. Az évi kölcsönzőkártya egységes 30 márkás árát most differenciálták. Aki évi 25 dokumentumnál nem kölcsönöz többet, az csak 20 márkás kártyát vált; a 30 márka 40 egység, a 40 márka 70 egység kölcsönzésére jogosítja az olvasót, az 50 márkás olvasó pedig korlátlanul veheti igénybe az állományt. A csaknem felmillió többletbevételt vár ettől az intézkedéstől.

(DBI-Pressespiegel, 1998. febr.)
